

Overzicht van de 6 trajecten binnen het speerpuntenprogramma

Stand van zaken eind 2021

KENNISCENTRUM
VLAAMSE STEDEN

Speerpuntenprogramma

Geïnspireerd op de Nederlandse Smart City Strategie en de Agenda Stad onderzoekt het Kenniscentrum Vlaamse Steden in de stuurgroep Smart Portraits samen met de Vlaams centrumsteden en de Vlaamse Gemeenschapscommissie de haalbaarheid van een speerpuntenprogramma Smart Cities.

Binnen dat speerpuntenprogramma werd gestart met de verkenning van zes thema's voor een speerpuntenprogramma: met de verkenning van de thema's rechtenverkenning en automatische rechtentoekenning werd begonnen in 2019. In 2020 kwamen daar e-inclusie, mobiliteit, water (inclusief ontharding) en duurzame lokale energieproductie bij. Daarbij wordt per thema steeds op zoek gegaan naar een gezamenlijke maatschappelijke uitdaging voor steden via zogenaamde 'snuffelrondes'.

Automatische rechtentoekening - leefloon

Na drie sprints (huurpremie, leefloon en winterpremie voor gas en elektriciteit) werd gekozen voor het thema 'leefloon'.

Daarbij wordt ingezet op een aantal deelaspecten:

- De ontwikkeling van een leefloon checker
 - Frontoffice toepassing
 - Automatisch advies
 - Optimalisatie van datastromen (KSZ)
- Fasttrack naar analogie met stad Gent
 - Onderzoek naar gebruikersprofielen
- Koppeling met OCMW-software voor de doorstroming van dossierinformatie

In het najaar van 2021 lag de focus op het onderzoek naar de **inzetbaarheid van gebruikersprofielen** en het **ontwikkelen van een bijhorende regelset voor automatisch advies**.

Rechtenverkenner

De vormgeving van een City Deal over de Rechtenverkenner naderde in de loop van 2021 de beslissende fase.

- Eerstvolgende stap is de toewijzing van de gereserveerde relancemiddelen voor het project aan WVG. Binnen het relanceplan VV119 - [Rechtenverkenner 2.0](#) werd 1 miljoen euro voorzien voor het ontwikkelen van een rechtenverkenner 2.0 met een meer gebruiksvriendelijke tool in sterke samenwerking met de lokale besturen. WVG werkte daarvoor aan een nota die zal worden voorgelegd aan de Vlaamse regering. Deze goedkeuring is de basis voor het verder uitwerken van een City Deal.
- Ondertussen werd op Vlaams niveau een projectstructuur opgezet voor de Rechtenverkenner 2.0. Het Kenniscentrum is daarbij vertegenwoordigd in de projectwerkgroep en de stuurgroep.

Rechtenverkenner

Opvullen, bijhouden en beheren van de rechtenverkenner

- Op de werkgroepvergaderingen in het najaar van 2021 bekeken we samen de mogelijke scenario's voor het opvullen, bijhouden en beheren van de Rechtenverkenner.
Voorkeur van de steden gaat daarbij uit naar een decentraal model waarbij zoveel mogelijk bestaande informatie wordt hergebruikt en de extra belasting voor de besturen minimaal blijft.
- We richten daarbij onze blik op de Interbestuurlijke Producten en Diensten Catalogus (IPDC) en het project LBL0D - Lokale Besluiten met Linked Open Data.
Om de inzetbaarheid van de IPDC als informatiebron voor de rechtenverkenner goed te kunnen inschatten en om oplossingen te vinden voor het gestandaardiseerd opslaan van reglementen waarvoor de regels lokaal afwijken, werd besloten de proef op de som te nemen, aan de hand van vijf rechten:
 - Mantelzorg (Lokaal)
 - Tussenkost in huisvuil (Lokaal)
 - Toelage maatschappelijke participatie kinderarmoede (Federaal – met lokale variatie)
 - Verminderd tarief kinderopvang (Vlaams – met lokale variatie)
 - Huurpremie (Vlaams)

Automatische rechtentoekenning - leefloon

Profielenonderzoek in kader van leefloon

- Een belangrijk onderdeel van het sociaal onderzoek dat voorafgaat aan de toekenning of de weigering van een leefloonaanvraag is de consultatie van de data in de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ) door de maatschappelijk werker: informatie over domicilie, gezinssamenstelling, verblijfsrecht, tewerkstellingsstatus, ontvangen van werkloosheidsuitkering, eigendom, etc. zijn door de maatschappelijk werker in te kijken. In de praktijk vragen sommige maatschappelijk werkers toch nog extra bewijsstukken op, of hanteren ze de KSZ-stroom eerder als controle op de gegevens die de cliënt aanlevert, dan als directe bron van informatie.
- In een [academisch onderzoek](#) bij de OCMW's van 12 centrumsteden, werd door dr. Marjolijn De Wilde en prof. Wim Van Lancker van de KULeuven geprobeerd om meer uit de KSZ-informatie te halen dan momenteel gebeurt. De onderzoekers ontwikkelden een algoritme dat op basis van de beschikbare data in de KSZ onmiddellijk een advies kan geven, met twee mogelijkheden:
 - Een eerste mogelijk advies is een advies "toekenning": dit kan onmiddellijk en met grote validiteit (>90%) gesteld worden voor een aanzienlijk aandeel van de aanvragen (1/3).
 - Een tweede mogelijke advies is een advies "verder sociaal onderzoek" (2/3 van de dossiers).
- Vanaf november 2021 hebben de onderzoekers deze theorie onderworpen aan een praktijktoets bij de OCMW's. Voor 10 willekeurig gekozen dossiers wordt de uitkomst van het algoritme vergeleken met de conclusie van de maatschappelijk werker. Zo proberen de onderzoekers te komen tot "profielen" waarvoor met hoge mate van zekerheid het algoritme kan vertrouwd worden.
- Dit onderzoek wordt gefinancierd met de onderzoeksmiddelen die het gewezen overleg van de centrumsteden OCMW's ter beschikking stelt (30.000 €).

Automatische rechtentoekenning - leefloon

Regelset Leefloon

- Voortbouwend op de conclusies van het profielenonderzoek leefloon wil de stad Gent samen met 9 andere centrumsteden en 2 kleinere besturen werken aan het automatiseren van de ontwikkelde regelset leefloon.
- Met het [innovatieve project 'Automatisch Advies Leefloon'](#) willen de deelnemers het reeds bestaande (papieren) concept van het algoritme digitaal uitwerken tot een prototype, door de relevante parameters te vertalen tot machine leesbare regels die in de KSZ-data afgetoetst worden voor een aanvrager.
Wanneer dit prototype verder in gebruik genomen zal worden binnen de OCMW-werking zal een maatschappelijk werker een rijksregisternummer van een cliënt kunnen ingeven in de tool. Het 'Automatisch Advies leefloon' zal de KSZ-gegevens van de cliënt in een digitale omgeving automatisch aftoetsen aan de regels en de maatschappelijk werker een onmiddellijk automatisch advies doorgeven.
- Gebaseerd op de inzichten uit het profielenonderzoek kan dan besloten worden op basis van het automatisch advies over te gaan tot uitkering van het leefloon of verder onderzoek op te starten.
- De stad Gent heeft op **12 november** een projectvoorstel ingediend in het kader van de eerste projectoproep – Gemeente zonder Gemeentehuis voor de ontwikkeling van deze regelset.
Maximaal bedrag voor de subsidie is 150.000 euro.

Nieuwe thema's voor 2021

- In het najaar van 2020 besloot de stuurgroep Speerpuntenprogramma van het Kenniscentrum om samen op zoek te gaan naar nieuwe maatschappelijke uitdagingen voor een City Deal. Op basis een thuisopdracht gaven we binnen vier gekozen thematische clusters de stedelijke uitdagingen voor een City Deal of Regio deal scherpte .
- Om meer scherpte te krijgen in de precieze scope binnen elk hoofdthema, werd elke stad gevraagd om bij de door hen gekozen thema's kort aan te geven waarover voor hun stad deze uitdaging precies gaat.
 - Aan te geven waarover voor jouw stad deze uitdaging precies gaat.
 - Aan te geven welke rol de stad wil opnemen in het verder verkennen van het onderdeel en in het voorbereiden van een City deal.
 - Na te gaan of er intern voldoende capaciteit is om actief mee te werken in de totstandkoming van een City deal
 - De contactgegevens van de verantwoordelijke voor dit onderdeel (inhoudelijk specialist) door te geven.
- We vroegen dit te doen voor vier hoofdthema's
 - E-inclusie
 - Mobiliteit
 - Water (inclusief ontharding)
 - Duurzame lokale energieproductie

Nieuwe thema's voor 2021

Er werd besloten voor elk van de thema's verder te werken in een afzonderlijke werkgroep, die per thema op zoek ging naar een gezamenlijke maatschappelijke uitdaging voor steden via zgn. 'snuffelrondes.

In deze snuffelrondes werd telkens, stapsgewijs de focus op één specifieke maatschappelijke uitdaging verscherpt samen met domeinexperten, smart city experts en beleidsmedewerkers uit de steden en VGC.

Voor elk van de domeinen werd een [top 5](#) opgesteld van thema's waarvoor een oplossing kan gezocht worden via een City deal. Binnen deze vijf thema's gingen we op zoek naar een grootste gemene deler, een thema dat hoog op de agenda staat bij veel deelnemende steden en waarvoor een City deal een antwoord kan bieden.

Uiteindelijk werd geland bij zes thema's:

- E-inclusie: E-inclusie als noodzakelijk onderdeel bij het digitaliseren van stedelijke processen en producten
- Mobiliteit: e-mobiliteit en mobiliteitsdata
- Water: Nature Based Solutions en waterdata
- Duurzame lokale energieproductie: (Business-)modellen voor de productie van duurzame lokale energie en de bijhorende uitdagingen zoals energie opslaan, delen, uitwisselen, samenwerken in lokale energiegemeenschappen/energiecoöperaties, ...

Later werd besloten de data-uitdaging uit de werkgroepen mobiliteit en water gezamenlijk aan te pakken en de haalbaarheid van een datapedia voor water en mobiliteit te onderzoeken.

E-inclusie – Project E-inclusion by design

E-inclusion by design - [E-inclusieve dienstverlening](#)

- Vanuit de vaststelling dat de digitalisering van de dienstverlening in de praktijk niet altijd de toegankelijkheid verhoogt en we daardoor niet meer onze publieke opgave om de dienstverlening te garanderen voor alle burgers, bezoekers, gebruikers, ... kunnen garanderen, gaan we in het project e-inclusie by design op zoek naar oplossingen die ervoor zorgen dat diensten voor iedereen laagdrempelig toegankelijk blijven.
- Onder leiding van stad Gent / District 09 zullen alle centrumsteden en de VGC aan de slag gaan met de principes van Design Thinking en Human Centered Design tijdens de digitalisering van twee producten of dienstverleningen. Binnen het project wordt gezorgd voor kennisopbouw, coaching en begeleiding bij dit proces.
- Al doende wordt een toolbox ontwikkeld die ook andere besturen op weg moet helpen met de implementatie van design thinking bij het digitaliseren van de dienstverlening.
- Daarnaast zal gewerkt worden aan een Risk Indicator, die helpt bij het in kaart brengen van de risico's aan de start van de digitalisering van een proces en een Index die moet toelaten inzicht te geven op de toegankelijkheid van een gedigitaliseerde dienstverlening.
- Voor het uitwerken van een City Deal m.b.t. e-inclusie werd 2.898.000 euro voorzien in het kader van relance plan Vlaamse Veerkracht – Project Iedereen Digitaal (VV053)
- Het projectvoorstel “E-inclusion by design” werd op 6 december ingediend bij de Vlaamse regering.

Mobiliteit – e-mobiliteit

Onder leiding van trekker stad Gent gingen we op zoek naar de precieze uitdagingen met betrekking tot e-Mobiliteit. Startpunt werd een [presentatie van de laadvisie en uitrol-strategie van stad Gent](#)

In het aansluitende gesprek werd duidelijk dat een aantal steden al belangrijke stappen hebben genomen in de uitwerken van een visie en een strategie. Toch bleek het lastig voor de sprintgroep de preciezen uitdaging voor een City Deal e-mobiliteit te identificeren.

Daarna werd ook duidelijk dat de Vlaamse Overheid een ondersteunende rol wilde spelen in de uitrol van laadpaalinfastructuur in steden en gemeenten. Dat nam niet alle uitdagingen weg. Een aantal steden gaven toch de voorkeur aan een versnelde uitrol. Daarom werd afgesproken de overblijvende problemen in kaart te brengen via een uitgebreide thuisopdracht. Op basis van de input uit deze thuisopdracht zou bekeken worden of voor een of meerdere onderdelen van de uitdaging een projectdossier bij VLAIO City of Things kon worden ingediend.

Daarnaast werd gepeild naar de interesse bij de steden in het samen organiseren van een ‘opdrachtcentrale’ met ondersteuning vanuit de CityDeal e-mobiliteit / Vlaio (Cities of Things Call Vlaio) die een uitrol van laadinfrastructuur moet versnellen.

Intussen heeft de Vlaamse Regering haar aanpak aanzienlijk versneld en besloot de werkgroep de plannen voor een City Deal op te bergen totdat meer duidelijk komt over de Vlaamse aanpak.

Water – Nature-based solutions

Voor het thema Nature-based Solutions werd besloten samen te werken met het project INNOFINS:

Op 1 oktober ging het INNOFINS project officieel van start. In dit interdisciplinaire FWO-project zullen onderzoekers van de UAntwerpen en de UHasselt zich de komende vier jaar buigen over innovatieve financieringsinstrumenten voor natuur gebaseerde oplossingen

Volgende elementen kwamen aan bod tijdens de kick-off vergadering:

- Overzicht van het Innofins project (Tom Coppens)
- Werkpakketten vanuit de verschillende disciplines
 1. Financieel-economisch (Luc Van Limpt)
 2. Governance (Simon Demuynck)
 3. Juridisch (Joeri Vandendriessche & Caroline van Esbroeck)
 4. Planning en ontwerp (Chris den Heijer)
 5. Sociale impact (Ann Crabbé)
- Presentatie van de vier living labs (Antwerpen, Genk, Leiedal, Turnhout)
- Masterclass en interactie met de Innofins doelgroep (Kris Van Berendoncks)
- Interactieve sessie rond de verwachtingen vanuit de stakeholders

Smart Flanders – Jaarthema ‘2021 – 2022’

Aansluiten op de keuze van nieuwe thema’s voor 2021 werd op de stuurgroep Smart Flanders de uitwerking van het speerpuntenprogramma gekozen als jaarthema 2021-2022.

In de stuurgroep werd besloten dat de voorbereiding van Citydeals rond water, mobiliteit en duurzame lokale energieproductie het best aansluit bij de doelstellingen van het programma Smart Flanders. Na overleg tussen het Kenniscentrum en Stedenbeleid Vlaanderen werd dit voorstel voorgelegd aan het kabinet van minister Somers.

Er werd besloten verder te werken aan drie trajecten:

- Een datapedia voor water en mobiliteit
- Een zon-zoneringskaart
- Een onderzoek naar energiedelen in appartementen

We spraken ook af dat de thematische werkgroepen die eerder deelnamen aan de snuffelrondes, elk volgens hun specialisatie deze dossiers verder zouden opvolgen.

In totaal wordt voor de uitvoering van deze trajecten in 2021 en 2022 telkens 350.000 euro voorzien.

Jaarthema Smart Flanders – '21-'22

Datapedia water en mobiliteit

In het kader van de speerpuntenprogramma's water en mobiliteit werd een opdracht in de markt gezet voor het voeren van een verkennend onderzoek naar de haalbaarheid van een Vlaamse versie van de datapedia.nl .

De Vlaamse datapedia moet een neutraal platform worden waar na documentatie en een grondige analyse de beschikbaarheid, de toegankelijkheid, de actualiteit, de volledigheid, de dekkingsgraad, het al dan niet beschikbaar zijn van standaarden,... worden gediagnosticeerd en de prioritaire partners die nodig zijn om de vermelde problemen op te lossen worden geïnventariseerd. Zo kan met de juiste partners dataset per dataset of groepen van datasets naar oplossingen gezocht worden.

Met deze opdracht willen we een vooronderzoek opzetten, waarin de opdrachtnemer volgende elementen uitwerkt:

- Een duidelijke structuur voor een handboek datapedia
- Een duurzame governance voor de verschillende onderdelen van de datapedia
- Informatiefiches aan de hand van één specifiek thema binnen mobiliteit en één thema binnen water, naar analogie met de fiches op datapedia.nl. Er wordt voorgesteld om te werken rond:
 - Fiets- en voetgangersdata (mobiliteit)
 - Informatie uit peilmetingen (water)

De uitkomst van het vooronderzoek moet een aanzet tot leidraad of plan van aanpak worden voor de opmaak van een Vlaamse datapedia.

De opdracht werd in december in de markt gezet. Na de selectie van de opdrachtnemer zal de opdracht aanvatten op 15 februari.

Jaarthema Smart Flanders – '21-'22

Duurzame lokale energieproductie

Op basis van de voortrajecten uit de werkgroep duurzame lokale energieproductie werd een voorstel uitgewerkt voor de inzet van middelen uit het jaarprogramma Smart Flanders voor een opdracht:

- Enerzijds zouden we, op basis van de conclusies uit een lopend onderzoek naar energiedelen in appartementsgebouwen in Antwerpen, een opdracht uitwerken voor het uitwerken van een 'handboek energiedelen in appartementsgebouwen voor dummies'.
- Anderzijds werd voorgesteld samen te werken rond de opmaak van een zon-zoneringskaart. Een advieskaart die het mogelijk moet maken vraag- en aanbodpotentieel voor zonne-energie te koppelen.

Jaarthema Smart Flanders – '21-'22

Energiedelen in appartementen

Uit voorafgaand onderzoek naar de mogelijkheden van collectieve activiteiten m.b.t. energiedelen blijkt de grootste winst te halen bij energiedelen in appartementsgebouwen. Studies van VITO en Stad Antwerpen gaven ons al een eerste zicht op het potentieel.

Via een nieuwe onderzoekstopdracht naar energiedelen in gemeenschappelijke woongelegenheden (appartementsgebouwen) willen we nu de resultaten van het onderzoek uit Antwerpen verder verbreden en uitdiepen.

- De steekproef van Antwerpen aanzienlijk uitbreiden. Daarvoor gaan we op zoek naar een 15-tal syndici en verenigingen van mede-eigenaars (VME's) van appartementen verdeeld over drie types (groot, middelgroot en klein) en verspreid over de centrumsteden.
- Met de netbeheerder in overleg gaan over een gerichte uitrol van de digitale meter, zodat we beschikken over kwartiergegevens.
- Op zoek gaan naar kansen, zoals de versterking van het legaal kader voor samenwerking, het organiseren van flexibilitiediensten of manieren om de participatie bij syndici en bewoners te verhogen.
- Identificeren en aanpakken van tekortkomingen.
- Zoeken naar de rol die elke betrokkene kan spelen, zowel de individuele bewoner, als syndici of verenigingen van mede-eigenaars, het lokale bestuur, de netbeheerder in de uitrol van ondersteunende infrastructuur, ...

Jaarthema Smart Flanders – '21-'22

Energiedelen in appartementen

Met dit onderzoek beogen we meerdere concrete eindresultaten:

- Een inventaris van wettelijke, procedurele, technische en praktische barrières bij de uitrol van energiedelen in appartementsgebouwen met daaraan gekoppeld een overzicht van acties voor lokale en centrale besturen die kunnen helpen deze barrières weg te werken.
- Een stappenplan voor energiedelen in appartementsgebouwen waarmee VME's, syndici of andere potentiële investeerders effectief aan de slag kunnen. Voor het opstellen van dit stappenplan wordt actief samengewerkt met de sector.
- Opportuniteiten of oplossingen voor een versnelde uitrol van digitale meters in appartementsgebouwen in samenspraak met de netbeheerder.

Deze opdracht zal in de markt gezet worden in januari 2022, na toewijzing van een opdrachtnemer kan de uitvoering starten op 15 maart.

Jaarthema Smart Flanders – '21-'22

Zon-zoneringskaart

- In het kader van het speerpuntenprogramma's duurzame lokale energieproductie werd [een opdracht in de markt gezet](#) voor het voeren van een verkennend onderzoek naar een zon-zoneringskaart. Dit onderzoek gaat vooraf aan de opmaak van een zon-zoneringskaart, waarin het (potentiële) aanbod aan zonne-energie wordt samengebracht met de vraagzijde in een interactieve tool die een zicht geeft op knelpunten en kansen voor de uitrol van zonne-energie. De tool geeft door het combineren van potentiële locaties en informatie over het verbruik (vraag) een zonne-potentieelkaart of zon-zoneringskaart. Deze tool is bedoeld als quick-fix, een eerste stap richting een lange termijn strategie.
- Op basis van interviews bij belangrijke stakeholders en experts m.b.t. (het delen van) zonne-energie levert zal de opdrachtnemer drie producten opleveren:
 - Een Datamatrix: een matrix van alle relevante databronnen en hun eigenschappen zowel voor de aanbod als voor de vraagzijde. Inclusief een overzicht van ontbrekende bronnen.
 - Een Belevingsmatrix: een overzicht van bestaande tools, een analyse van bestaande zonnedeelprojecten en een inzicht in de behoeften van de stakeholders. Hieruit volgen aanbevelingen over de inzetten van de zon-zoneringsstool voor het ontwikkelen en onderbouwen van (door het lokale bestuur getrokken) beleidsacties en nieuwe energiestrategieën.
 - Mock-ups die een beeld geven van hoe een zon-zoneringsstool er zou kunnen uitzien

Opdrachtnemers Syntraal en Mapgear zullen in januari 2022 beginnen met de uitvoering van deze opdracht.